

Utószó

Legenda. A latin eredetű legenda szó annyit jelent olvasnivaló, olvasásra szánt írásmű. Eredetileg szentek földi életét vagy életének egy-egy csodás történetét örökítette meg, melyet aztán ünnepi istentisztelet alatt vagy kolostori refektóriumokban, étkezés közben olvastak fel a híveknek, illetve a barátoknak, lelki üdvük ápolása céljából. A legendák hősei többnyire tehát evilági emberek, akikkel csoda történik; megvilágosodásban, elragadtatásban részesülnek, és így kívül kerülnek a hétköznapi életen, egyúttal azonban fölébe is kerekednek annak, és egy magasabb, isteni törvényrendszer értelmében kiválasztottá, boldoggá vagy szentté válnak.

Az európai, keresztény kultúrában a középkor óta meghonosodott műfaj különös, ám érthető módon a történelem és az irodalomtörténet különböző korszakaiban, így a XX. század elején is újra feléled, és az új romantikusok körében, illetve a keresztény irodalomban újra követőkre talál. A századelő kulturális forrongásában, az izmusok létrejöttkor a német irodalomban olyan szerzők próbálkoznak eme ősi műfaj ápolásával, mint Stefan Zweig, Gertrud le Fort és Hermann Hesse.

Közhelyszerűen hathat, hogy egy író, még ha oly hatalmas életművet hagyott is hátra, mint Hesse, egy életen át egy szöveget ír, egyetlen nagy szöveggörpuzsz foglalkoztatja. Ez azt jelenti, hogy az önmagára talált író úgynevezett érett korszakától – de többnyire már az önmagát keresés időszakától – kezdve bizonyos eszmei-tartalmi problematikán dolgozik, egyazon kérdéskört jár körül különböző szempontok alapján, saját írói fejlődésének alakulását követve, illetve a korszakbéli stílusirányzatok köntösébe bújva. Nos, Hesse is ezt teszi, és legendái egyrészt az író emberi-művészi habitusának, másrészt a kor kihívásainak is kiválóan megfelelnek.

A válogatásban szereplő tizenhét legenda közül tizenhárom az első világháború előtt, illetve alatt keletkezett, ezek különböző történelmi korokban és mitológiai környezetben játszódnak. A helyszín többnyire a napnyugati középkor vagy a kora újkor, de már ekkor és itt is felvillan a szerző érdeklődése a Távols-Kelet iránt (*Az indiai király legendája*). A kötetet lezáró két kései, rövid darab pedig régi kínai miliót idéz fel.

Hesse legendáinak hőse maga a szerző, aki a legtöbb műben kimondva vagy kimondatlanul felbukkan. Néhány más írásban, mint például *A fürdővendégben* a főhős maga Hesse, másutt legalábbis neve kezdőbetűivel utal a fiktív irodalmi szövegvilág alakja és a valóságos író-ember közötti közvetlen kapcsolatra, mint például *A Nürnbergi*

bergi utazásban vagy *Az üvegyöngyjáték* előmunkálatait képező *A napkeleti utazás* című elbeszélésben.

Ezen szándékos egyeztetésen túl fontosabb a legendák hőseinek mint a valóságtól független irodalmi szövegvilágok alakjainak jelentéshordozó szerepe az adott szövegben. A legtöbb hős introvertált, magányos, életidegen; ők többnyire áhítóznak a teljes és kalandokban gazdag, sikeres élet után: lehetetlennek tűnő szerelmeket próbálnak meghódítani, mint például a *Chagrin d'Amour* dalnok-hőse, aki alulmarad a lovagi küzdelmekben, vagy hősiesen kiállnak egymás mellett, mint *A három hársfa* testvérei. Ezek a hősök végül alulmaradnak az étellel szemben, de vagy bölccsé válnak, és beletörődnek sorsukba, vagy megvilágosodnak, és ily módon mintegy kiragadtnak a földi életből, és erkölcsi elégtételt nyerve megigazulnak, sőt akár szentté is válhatnak. Akadnak persze kevésbé „komoly” történetek is. *Az Aventiure* furfangos fordulatai inkább Bocacciora emlékeztetnek, míg például az *Antonio testvér halála* bölcs barátja már az életet elfogadó, az életigenlést az élet egységének szent és bölcs szemlélésébe integrálni tudó kiválasztott és megvilágosult mestert képviseli. Az érzéki életet habzsoló, szerzetesi magányra és bűnhődésre vágó, vénülő Casanova megtérését egy csapásra meghiúsítja egy ifjú hölgy föltűnése, aki feledteti a lovaggal szent elhatározását.

Hesse legendáinak hősei minden helyzetben erkölcsi győztesek, még akkor is, ha a kései darabokban a legenda üzenetének ereje oly mértékben csökken, hogy az író maga is küszködik a legendaírás feladatával járó „vesződségekkel, mind az ilyen munkák idejétmúlt, megunt voltával.” Az atomkorszak teljesítmény-orientált, anyagi sikert hajhászó, a mérhető sportteljesítményekért lelkesedő olvasója már az ötvenes években gondot okoz a századelőn született, klasszikus hessei legendák szerzőjének, aki arra igyekszik buzdítani *Az ugrás* című írásában, hogy tanuljunk meg túllépni önmagunkon. A kései legendák szikárrá, parabolisztikussá érlelődnek, veszítenek a századelő friss és gazdagon burjánzó mesés-legendás történeteinek vérbőségéből, de nem adják fel a reményt, hogy a XX. század derekán érdemes még írni, a XXI. század küszöbén pedig érdemes még olvasni legendákat.

Horváth Géza